

Vammaisneuvostopäivä 2022 – Koonti kysymysten vastauksista

Vammaisneuvostopäivän aikana kokonaisuudessaan tuli noin 40 kysymystä viestiseinän kautta. Tähän asiakirjaan on koottu tilaisuuden yhteydessä viestiseinälle esitetyt kysymykset ja niiden vastaukset teemoittain. Kiitos osallistujille aktiivisuudesta!

Vammais- ja vanhusneuvostojen toiminta

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE on jakanut hyvät periaatteet osallisuuden vahvistamiseksi internet-sivuillaan: <https://vane.to/osallisuuden-vahvistaminen>

Kysymykset ja kommentit:

”Miten koordinoidaan vanhus- ja vammaisneuvostojen asioita? Samoja haasteita molemmilla osallisilla!”

- Tämä on totta, tästä syystä tänä vuonna järjestettiin yhteinen tilaisuus, jotta neuvoston edustajilla oli mahdollisuus verkostoitua keskenään. Aktiivinen verkostoituminen ja yhteistyö neuvostojen välillä tukee vaikuttamista.

”Kunnissa ei saa unohtaa, että vammaiset henkilöt käyttävät myös liikunta- ja kulttuuripalveluita. Varhaiskasvatus ja peruskoulu ovat yhtä tärkeitä perheille, joissa vammaisen lapsi tai vanhempi, kuin muillekin Kunnallisten ja hyvinvointialueen vammaisneuvostojen olisi erittäin tärkeää tehdä yhteistyötä.”

Hyvinvointialueet

Yleistä tietoa hyvinvointialueista löytyy valtiovarainministeriön internet-sivustolta: <https://soteuudistus.fi/hyvinvointialueet-> ja sen alisivustoilta.

Kysymykset ja kommentit:

”Joissain hyvinvointialueilla vanhus- ja vammaisneuvostojen rooli vaikuttamistoimielimenä on hämärtynyt (vs. poliittinen toimielin). Eli unohdettu esimerkiksi YK vammaissopimus osana Suomen velvoittava lainsäädäntöä ja sen velvoite, että vammaiset henkilöt, heidän omaiset ja heitä edustavat järjestöt tulee olla mukana.”

”Miten hyvinvointialueiden kokonaisbudjetti jakautuu eri toimintoihin palkkoihin ym.?”

- Tietoa hyvinvointialueiden rahoituksesta löytyy täältä: <https://soteuudistus.fi/rahoituslaskelmat>

Kuinka monella hyvinvointialueella neuvostoilla on läsnäolo- ja puheoikeus valtuustossa ja lautakunnissa?

- Tämä selviää olemalla yhteydessä oman hyvinvointialueen hallintoon, tätä tietoa ei ole vielä tässä kohtaa kootusti.

"Puhutaan vain ikäihmisistä tai ikääntyneistä kohderyhmänä tässäkin foorumissa. Mutta sanoilla on merkitystä, siksi minusta pitää puhua kohderyhmässä myös ikääntyvistä ihmisistä. Miten tämä kohderyhmä määritetään Ahosen toimistossa ministeriössä?"

- Valtiovarainministeriö ei ole tehnyt omaa määritelmää, mutta esimerkiksi tällä sivustolla on käsitelty tätä teemaa: <https://www.terveyskyla.fi/ika-talo/ik%C3%A4%C3%A4ntyneelle/ik%C3%A4-ja-arki/ik%C3%A4%C3%A4ntynyt-ik%C3%A4k%C3%A4s-vai-vanha>

"Onko vanhusten määrän kasvu kaupungille ongelma vai mahdollisuus? Ovathan eläkeläiset aktiivisia veronmaksajia, joilla on aikaa, varallisuutta ja kokemusta."

"Kun väestö ikääntyy ja ikäihmisten määrä HVA:illa lisääntyy, niin onko aiheellista miettiä myös vanhusneuvostojen edustajien määrän lisäämistä, monipuolistamista, valintaperusteita uusiksi jne?"

- Tässä asiassa kannattaa ottaa yhteyttä vanhusasiavaltuutettuun: <https://vanhusasia.fi/etusivu>

"Kannan Laurin kanssa samaa huolta, että millä ihmiset saadaan liikkeelle kodeistaan ja osallistumaan. Millä järjestöihin saadaan vastuullisia vetäjiä. Miten yhteiskunta auttaa ikäihmisiä ja vammaisia sosiaalisessa elämässä."

"Jaetaanko toimintasääntö kokoukseen osallistuneille? Miten omaiset ovat edustettuina? Miten Ristiinan palvelut jatkossa toimivat? Miten Teillä on hoidettu etäosallistumiseen osallistuminen, koulutus ja välineet, jotka tekevät osallistumisen mahdolliseksi?"

- Sekä Mikkelin kaupungin neuvostolle, että hiljattain valitulle maakuntamme neuvostolle jaetaan kauden alussa toimintasäännöt. Tosin maakunnallisen toimintasääntö ehdotusta ei vielä olla virallisesti vahvistettu, mutta siihen tuskin tulee suuria muutoksia. Sekä paikallisessa että maakunnallisissa neuvostossa on myös omaisten edustustus turvattu. Kehitysvammaisten tuki ry:stä, ADHD yhdistyksestä ja CP-yhdistyksestä. Mikkelin neuvostossa on edustettuna hyvin eri vammaisjärjestöt, joiden aktiivi jäseniä asuu myös Ristiinassa. Palveluja on valitettavasti karsittu myös Ristiinasta, mutta tosin keskustasta Mikkelissä sijaitseviin eri palveluihin pääsee varsin kätevästi esim. inva-taksilla ajomatka kestää noin 15 minuuttia. Etäkokoukset onnistuu molempiin neuvostoihin varsin hyvin. Tosin omilla laitteilla ja neuvostot eivät ole vielä juurikaan antaneet koulutusta. Tosin esimerkiksi eräät yhdistykset ovat kouluttaneet jäseniään hallitsemaan myös etäyhteyden luomista eri tapahtumiin. Kokeukseni mukaan kummassakaan neuvostossa ei juurikaan ole ollut ongelmia osallistua myös etänä kokouksiin. t Kauko Väisänen, Mikkelin kaupungin vammaisneuvosto

"Saisko koti TV:n kautta erilaista infoa ikäihmisille kotiin..."

"Ikäihmisille ja vanhuksille ilmaiset liikunta vuorot uinti ja kuntosali vuoroja, kerran viikossa 70 vuotta täyttäneille ja siitä ylös päin. Kunnan ja hyvinvointialueen päättäjien kuultava alueensa vanhusneuvostoja."

"Tärkeä nosto omaishoitajien osalta. Jatkaisin samaan kysymykseen, kun hyvinvointialueet tekevät omaishoidon kriteerejä ja huolissani olen seurannut, että tulevaisuudessa näi-

den palkkioluokka voi jopa laskea, jos omaishoidettava saa 35h/vko:ssa palvelua hyvinvointialueelta. Miten tässä kohtaa turvataan niin omaishoitajan kuin hoidettavan syrjäytymisriski?

- Tämä asia ratkaistaan hyvinvointialueen tasolla, joten tämä selviää olemalla yhteydessä oman hyvinvointialueen hallintoon.

"Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella on omaishoidon palkkioluokat ja kriteerit päätetty. Valmistelutyössä on huomioitu omaisjärjestöt. Hva:lla on päätetty, että kaikki omaishoitajat jotka kriteerit täyttää saa sopimuksen sekä sopimuksen piirissä olevilla palkkio nousee ei laske. Täällä on myös hyvinvointialueen vammais- ja vanhusneuvostot aloittaneet. Itse olen hva:n vammaisneuvoston puheenjohtaja. Lautakuntiin emme ole saaneet läsnäolo oikeutta. Muistutan, että meidän itsekkin pitää olla ajan tasalla ja muistuttaa olemassa oloamme sekä lykätä itsemme mukaan suunnitteluun & toimintaan :)"

"Miten mielenterveyskuntoutujat saadaan samalle viivalle ja henkilökohtaisen avun ja kuljetuspalvelujen piiriin? Vammaispalvelulakiin on tulossa ikäraja, miten jatkossa, myös ikäihminen voi olla vammaisen. Toivottavasti jatkossa myös hyvinvointialueen vammaisneuvostoissa on mukana ikäihmisten edustus!"

"Hyvinvointi alueet tekevät erilaisia päätöksiä nyt. Vaikuttaminen on nyt jo myöhäistä, jos esimerkiksi vanhusneuvostolta pyydetään kommenttia. Tulee esitys joka pitkälle sovittuna, eli odotetaan jotain kommenttia. Mutta asia esimerkiksi menee saman tien päätettäväksi eli ei vanhusneuvosto oikeasti pysty esittämään muutoksia."

"Kun puhutaan demokratiasta, puhutaanko puoluepolitiikasta? Meidän PKVHA hallintosääntö ei mahdollista aloitteen tekemisen kuin aluevaltuutetuilla. Järjestöt jotka ovat riippumattomia ja puolueettomia...miten pitää ajatella. Muuten meillä on valmistelussa olleet järjestöt ja sidosryhmät. Sius paljon hyvääkin."

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Kysymykset ja kommentit:

"Kysymys yhdenvertaisuusvaltuutetulle: kun teette kannanottoja ja huomautuksia liittyen esimerkiksi esteettömyysasioihin, tehdäänkö jonkinlaista valvontaa sen suhteen tehdäänkö kannanoton perusteella muutoksia?"

- Yhdenvertaisuuslain 19 § nojalla valtuutettu voi antaa yksittäistapauksessa perustellun kannanoton yhdenvertaisuusvalin vastaista menettelyn ennaltaehkäisemiseksi taikka sellaisen jatkamisen tai uusimisen estämiseksi. Usein kannanottoon liittyy vaatimus syrjineelle taholle raportoida valtuutetulle tiettyyn ajankohtaan mennessä kuinka asiaan on puututtu / tilannetta korjattu. Valtuutetulla on myös yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain 6 § nojalla oikeus tehdä tarkastus yhdenvertaisuuslain noudattamisen valvomiseksi toimivaltaan kuuluvissa asioissa.

"Miten yhdenvertainen osallistuminen varmistetaan, kun tiedämme kuljetuspalveluiden ongelmat?"

- Julkisen liikenteen suunnittelun ja toteutuksen lähtökohtana tulisi olla design for all -periaate eli kaikille sopiva suunnittelu sekä esteettömyys ja saavutettavuus. Myös sillä kuinka ja millä kriteereillä kuljetuspalvelun tuottajia kilpailutetaan on merkitystä. Valtuutettu selvittää parhaillaan valittujen kuntien osalta kilpailutusten mahdollisia

vaikutuksia kuljetuspalvelun käyttäjien yhdenvertaisuuteen. Uusi eduskunnassa käsiteltävänä oleva vammaispalvelulaki tuo paljon parannuksia vammaispalvelulain mukaiseen kuljetuspalveluun ja sen joustavuuteen.

”Olisiko YVV:n suosituskirje lähetettävissä suoraan myös hv-alueiden vaikuttamistoimielimille?”

- Suosituskirje tullaan toimittamaan hyvinvointialueille pyynnöllä, että sitä myös jaetaan eteenpäin alueen toimielimille, mukaan lukien vaikuttamiselimet (vammais- ja vanhusneuvostot, nuorisovaltuustot) Tulemme myös pyytämään THL:ää ja VANeA jakamaan kirjettä omissa kanavissaan, jotta kirje saadaan tiedoksi mahdollisimman laajalle joukolle.

”Oikean tiedon saanti maahanmuuttajille, jotka eivät täysin osaa suomea on vaikeaa niin kunnissa kuin maakunnallisesti. Kuulin viimeksi tällä viikolla, että heillä ei ole tietoa miten maakunnallinen muutos vaikuttaa heidän palveluihin. Kysynkin, miten erikielisille tieto tulee saada niin kunnilta kuin maakunnallisesti. Tiedon saanti palveluista ym. on jo nyt vaikeaa. Moni iäkäs maahanmuuttaja ei puhu englantia saati suomea. Maahanmuuttajia on vammaisia, iäkkäitä, opiskelijoita ja työssäkäyviä.”

- Tulkkauksen käyttäminen asiakastapaamisessa on tärkeää yhdenvertaisuuden kannalta. Samoin myös hyte alueiden viestinnän monikielisyys niin että tietoa on saatavilla myös muilla kuin kansalliskielillä on tärkeää. Valtuutetun kirjeessä käsitelme myös kielellisten oikeuksien toteutumista.

”Vammaisten henkilöiden osallistuminen silloin, kun ovat eläkkeellä. Miten edesautetaan hänen vaikuttamistyönsä ja asiantuntijana olemisena järjestöissä ja politiikassa yms.”

- YK:n vammaisyleissopimuksessa, joka on Suomessa voimassa lain tasoisena, on lähtökohtana vammaisten henkilöiden osallisuus kaikilla elämänalueilla. Tässä esimerkiksi liikkumista tukevat palvelut sekä henkilökohtainen apu ovat sellaisia tärkeitä palveluita, jotka mahdollistavat myös vammaisen henkilön osallistumisen vaikuttamistyöhön, sekä järjestöissä ja politiikassa yhdenvertaisesti. Hyvinvointialueilla määritellään, miten niillä sovelletaan esimerkiksi lain hyvinvointialueista säännöksiä mm. kokouspalkkioista, sekä matkakustannusten korvaamisesta, ja luonnollisesti esimerkiksi näitä säännöksiä tulee soveltaa yhdenvertaisesti myös vammaiseen henkilöön, oli hän eläkkeellä tai ei.

Rakennettu ympäristö

Kysymykset ja kommentit:

Kenen pitäisi valvoa uudis- tai korjausrakennuksessa esteettömyyden loppuunsaattamiseksi? Esim. tilavat wc tilat voidaan helposti tehdä esteelliseksi kalustoiden väärin sijoituksella.

- Esteettömyyden toteutuminen rakennushankkeessa on rakennushankkeeseen ryhtyvän vastuulla. (MRL 117 e § (21.12.2012/958). Esteettömyys) Rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus ja sen piha- ja oleskelualueet suunnitellaan ja rakennetaan niiden käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla siten, että esteettömyys ja käytettävyys otetaan huomioon erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten henkilöiden kannalta.) Rakennushankkeessa esteettömyyden toteutumista suunnitelmien mukaisesti tarkastellaan osana

hankkeen valvontaa erilaisissa rakentamisen aikaisissa katselmuksissa ja lopputarkastuksessa. Käyttöönoton jälkeen / käyttäjän toimesta tapahtuneiden muutosten vaikutusta esteettömyyteen voidaan tarkastella esim. esteettömyyskartoituksessa.

Miten saavutettavuus toteutuu, onko induktiosilmukoita jo uusissa palvelutaloissa?

- Valtioneuvoston asetuksen rakennuksen esteettömyydestä mukaan jos kokoontumistilassa tai yleisön palvelutilassa on äänentoistojärjestelmä, siinä on oltava induktiosilmukka tai muu vastaava äänensiirtojärjestelmä, ja myös muun rakennuksen kuin asuinrakennuksen tilojen ja asuinrakennuksen yleisten tilojen sekä niiden kiinteän kalustuksen ja varustuksen on soveltuvuutta liikkumis- ja toimimisesteiselle henkilölle.

Hyvä jos myös kunnossapito ja huolto tulevat esteettömyysvalvonnan piiriin. Usien esimerkiksi induktiosilmukka on asennettu mutta ollut käyttämättä pitkään eikä talossa oel henkilöuntaa, joka osaisi sen laittaa vaikka päälle. Sähköisten apuvälineiden tarkistaminen pitää olla samanlainen automaatio kuin palovaroitinten tarkistaminen

Löytyykö jostain hyvää tietoa/linkkiä miten konkreettisesti esim. Kevyenliikenteen väylän reuna ajoradan ylityskohdalla pitää rakentaa tai millaisia seiniä materiaaleineen, valaistuksineen tai väreineen pitää rakennuksessa olla, jotta se on hyvä näkö- kuulo- sekä aistivammalaisille??

- Esim. Helsingin kaupunki, katualueiden tyyppiinirustukset <https://www.hel.fi/helsinki-kaikille/fi/ohjeita-suunnitteluun/katualueiden-tyyppiinirustukset/>
- Esim. Esteetön rakennus ja ympäristö, Valaistus ja värisuunnittelu s. 110 <https://www.ymparisto.fi/download/noname/%7BEA70FE2A-FF14-4FC8-96B6-AE6B32F89BB7%7D/144306>

Sisältyykö rakennusalan koulutukseen esteettömyys asiat? Tuntuu, että välillä on rakentajilla ja rakennuttajilla epäselvyyksiä suositusten, ohjeiden sekä määräysten soveltamisessa ja noudattamisessa.

- Tähän emme valitettavasti saaneet vastausta.

Saunojen esteettömyysvaatimukset?

- Muussa rakennuksessa kuin asuinrakennuksessa olevista pukuhuone-, pesu-, sauna- ja uima-allastiloista osan on sovelluttava liikkumis- ja toimimisesteiselle henkilölle. Asuinrakennuksessa asukkaiden yhteisen sauna-, pesu- ja pukuhuonetilan on sovelluttava liikkumis- ja toimimisesteisille henkilöille. Asuntosuuna ei ole asumista palveleva välttämätön tila, joten esteettömyysasetuksen vaatimus oven vapaasta leveydestä ei koske sen ovea.

Mitä pitää olla huomioitu rakentamisessa jos rakennus saa Senioritalo maininnan?

Kaikki senioritalot eivät käsittääkseni tällä hetkellä ole palveluasumisesta, jolloin ne eivät välttämättä tilaratkaisuiltaan eroa tavanomaisesta asumisesta mitenkään.

- Esteettömyysasetuksen velvoitteet palveluasumiselle eroavat ns. tavanomaisesta asumisesta. Palveluasumiseen tai liikkumis- tai toimimisesteisen henkilön tuettuun asumiseen tarkoitettu asunto viittaavat sosiaalihuoltolaissa tarkoitettuihin asumispalvelun muotoihin. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisia asumispalveluja palvelu- ja tukiasunnoissa annetaan henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee apua

tai tukea asumisessa tai asumisensa järjestämisessä. Tuki- ja palveluasumista saavat ikäihmiset, vammaiset, kehitysvammaiset, mielenterveys- ja päihdekuntoutajat. Palveluasumisella tarkoitetaan palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Tuetulla asumisella tarkoitetaan asumisen tukemista sosiaaliohjauksella ja muilla sosiaalipalveluilla. Esteettömyysasetuksessa kaikille väestöryhmille tarkoitettu palveluasuminen (mukaan lukien tehostettu palveluasuminen) kuuluu 6 §:n ja 9 §:n soveltamisalaan. Tuetun asumisen osalta kyse on sellaisesta liikkumis- ja toimimiseisille henkilöille tarkoitettusta tuetusta asumisesta, joka edellyttää esimerkiksi apuvälineiden käytön tai avustajan läsnäolon vuoksi väljempää mitoitusta. Tuettu asuminen voi uudistuotannossa sijoittua koko asuinrakennuksen lisäksi myös esimerkiksi lähekkäin sijoitettuihin asuntoryhmiin tai yksittäisiin asuntoihin, jotka kohdistetaan liikkumis- ja toimimiseisille henkilöille. Myös ns. senioritalot ja saman tyyppiset ikääntyneille tarkoitettut asuinrakennukset kuuluvat soveltamisalaan.

Vammaispalvelulaki

Vammaispalvelulakiin liittyen tuli useita kysymyksiä esimerkiksi palvelutarpeen arviointiin, omaishoitajan lakisääteisiin vapaapäiviin ja omavastuusiin. Vammaispalvelulakia valmisteleva tiimi on luonut internet-sivuston, josta löytyy vastaukset useaan alla oleviin kysymyksen, ja niistä myös keskusteltiin itse tilaisuudessa: <https://stm.fi/vammaispalvelulaki>

Kysymykset ja kommentit:

”Miten lyhytaikainen huolenpito tulee vaikuttamaan Omaishoitajan lakisääteisiin vapaapäiviin? Vähentääkö palkkiota ja vapaapäivien määrää?”

”Miten palvelutarpeen arviointia aiotaan tehdä? Onko tarkoitus ottaa käyttöön Rai-mittaristo?”

”Voiko kuljetuspalveluiden omavastuuna käyttää myös paikallisliikenteen kk-/ vuosilipun hintaa, kun kuljetustarve on työ+ vapaa-aika? Vai täytyykö aina käyttää pelkästään yhden lipun hintaa vaikka sen kk-kustannus ylittäisi kk-lipun hinnan?”

”Mitä tapahtuu nykyiselle vammaisten avotyötoiminnalle uudistuksen myötä?”

”Uusi vammaispalvelulaki ja hyvinvointialueiden tulon huolestuttaa. Vammaiselle, sairaalle ja ikäihmiselle tämä tarkoittaa kulujen nousua. Miten turvataan palveluiden saanti ja miten tämän muutoksen myötä seurataan mahdollista syrjäytymistä? Lisäksi kysyisin jos vanhempi väsähtää ja joutuu tekemään mielessään vaikean päätöksen ja laittamaan sairaalalapsensa hetkellisesti esim. yhdeksi kuukaudeksi laitospaikalle. On jo väläytelty tämän kustantavan vanhemmalle 1800€ / kk. Jos vanhempi käy töissä, niin miten luulette tilanteissa käyvän? Ja huomiona, jos kyseessä olisi yksinhuoltaja, niin hän voi sinnitellä liian pitkään uupuneena, koska kyseessä oleva maksu loisi todella ison rahallisen kynnyksen. Omaishoitajat ja hyvinvointialueiden kriteerit. On jo useammalla hyvinvointialueella väläytelty, että jos saa palvelua 35h / kk, niin omaishoitaja putoaisi alempaan palkkioluokkaan, silti omaishoidettavasta omaishoitajalla on sama määrä työtä. Kriteereissä hyvinvointialueista osa on määrittänyt ja toiset eivät kuitenkaan määritä mitä tämä palvelu olisi, joka luettaisiin pudottavan alempaan palkkioluokkaan. Toisaalla näistä on nimetty päivätoi-

minta, aamu- ja iltapäivätoiminta. Kunnallinen ennalta ehkäisevä, esim kotiin, henkilökohtainen avustaja. Mietinkin, onko tämä kohtuullista, jos palveluiden tarve nimenomaan johdetaan sairaudesta, vammasta?”

”Hei, voisiko lakimies Ida Hakanen kommentoida Kokon nostamaa ikäraajakysymystä. Miten hän näkee HE:n sisällön tältä osin?”

”Voiko hva:n alueella matkatessa tilata täysin toisesta kunnasta kuljetuspalvelukyydin paikkaan ko. Kunnassa, johon ei pääse julkisilla/omin neuvoin?”